

TENDINȚE ȘI PROBLEME ÎN ACTIVITATEA DE MUNCĂ A TINERETULUI RURAL

**Autori: Andrei COJUHARI, Prof. univ., Dr. hab.
Corina CAUȘAN, doctorand**

Universitatea Tehnică a Moldovei

Abstract. Una din problemele prioritare ale economiei naționale este asigurarea ocupării depline a forței de muncă tinere. Actualmente asupra ocupării forței de muncă tinere influențează mai mulți factori, printre care pot fi menționați: creșterea economică; dinamica proceselor demografice; nivelul de calificare și de remunerare a muncii; extinderea sectorului de servicii; motivația tineretului de a se încadra în câmpul muncii. În acest articol se pune accentul pe evidențierea tendințelor în procesul de ocupare a tineretului rural și pe analiza problemelor cu care se confruntă tinerii din mediul rural.

Cuvinte cheie: forță de muncă, tineret rural, tineret urban, ocupare formală, ocupare informală, șomaj, formare profesională.

Noțiunea de „tineret”, în dependență de scopul cercetării, este tratată în mod diferit. Astfel, Organizația Națiunilor Unite determină criteriul de vârstă a tineretului persoanele cu vârsta între 15 și 24 ani. Parlamentul European și Consiliul Europei determină acest criteriu de vârstă între 15 și 25 ani, iar în Moldova, potrivit Legii despre tineret (11 februarie 1999), vârsta celor tineri cuprinde persoanele între 15 și 30 ani. Biroul Național de Statistică al R.Moldova determină și analizează două criterii de bază a vârstei de tineret: 15-24 ani și 15-29 ani. Majoritatea cercetărilor din domeniul tineretului atât din țară, cât și din Uniunea Europeană utilizează criteriul de vârstă a tineretului între 15 și 24 ani.

Tineretul din R.Moldova cuprinde aproape o treime din populație, de aceea inițial vom analiza structura populației și tendințele care apar în cadrul acesteia (tab.1).

Tabelul 1.

Structura populației R.Moldova pe medii, mii locuitori

Anii	Total	Mediul urban	Mediul rural	Urban,%	Rural,%
2007	3572,7	1476,1	2096,6	41,3	58,7
2008	3567,5	1476,1	2091,4	41,4	58,6
2009	3563,7	1476,7	2087,0	41,4	58,6
2010	3560,4	1481,7	2078,7	41,6	58,4
2011	3559,5	1485,7	2073,8	41,7	58,3

Sursa: Piața muncii în R.Moldova. 2012. Culegere statistică. Chișinău, 2012, p.15.

Potrivit studiilor noastre, în ultimii cinci ani în structura populației R.Moldova s-au conturat mai multe tendințe:

- s-a redus numărul populației rurale cu 22,8% în urma emigrării persoanelor tinere;
- a scăzut ponderea persoanelor sub vârsta aptă de muncă de la 19,9% la 17,5% și concomitent s-a majorat ponderea persoanelor aflate peste vârsta aptă de muncă de la 14,7% la 15,9%, fiind provocate de două cauze majore: de agravarea proceselor de depopulație din R.Moldova și de intensificarea proceselor de emigrare a populației tinere, în special în mediul rural.
- s-a redus substanțial rata de participare în activitatea de muncă a populației rurale de la 43,7% la 35,5%, rata de ocupare a populației – de la 41,2% la 35,4%, iar rata șomajului s-a redus neesențial – de la 5,8% la 5,4%. Aceste tendințe la fel au fost în mare măsură determinate de procesele migraționiste, cât și de consecințele crizei economice din ultimii ani.

O altă tendință în structura populației sunt schimbările în cadrul populației economic active (tabelul 2).

Tabelul 2.

Repartizarea populației economic active pe grupe de vârstă și medii, %

Anii	2007	2008	2009	2010	2011
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
15-24	10,7	10,7	11,3	11,6	11,2
25-34	20,0	20,4	20,8	24,5	24,6
35-44	24,7	24,3	24,2	22,8	23,1
45-54	28,3	28,1	28,5	26,5	25,9
55-64	12,8	13,3	13,3	12,9	13,1
65 și peste	3,5	3,1	2,2	1,8	2,2
15-29	20,3	20,4	21,9	24,2	23,9
Urban					
15-24	11,0	11,1	12,6	11,3	11,3
15-29	23,3	22,9	24,0	26,8	26,5
Rural					
15-24	10,4	10,4	10,0	11,9	11,2
15-29	17,8	18,3	20,0	21,7	21,4

Sursa: Piața muncii în R.Moldova.2012. Culegere statistică. Chișinău, 2012, p.21.

Din analiza tabelului 2 urmează, că ponderea tineretului în vârstă de 15-29 ani în totalul populației economic active are tendința de creștere, constituind în anul 2011 23,9% față de 20,3% în anul 2007, iar în mediul rural ea a fost respectiv de 21,4% și 17,8%. Ponderea tineretului inactiv între anii 15-29 ani (la care se referă elevii, studenții și alte persoane neîncădrate în câmpul muncii), necătând la tendința de reducere în anii de referință, rămâne în continuare destul de înaltă, constituind în anul 2011 38,4%, inclusiv: în mediul urban – 37,4%, iar în cel rural – 39,0%. Ponderea relativ înaltă a tineretului inactiv se datorează în mare măsură lipsei locurilor de muncă disponibile preferate de tineret.

Una din problemele prioritare ale economiei naționale este **încadrarea tineretului în câmpul muncii**. Actualmente ocuparea populației are loc atât în sectorul formal, cât și în cel informal. Ocuparea în sectorul formal cuprinde tineretul încadrat în câmpul muncii din întreprinderile corporative, organizații și instituții ca persoane juridice din întreprinderile necorporative și gospodăriile casnice ca persoane fizice. Ocuparea în sectorul informal include toate persoanele care, indiferent de statutul lor profesional, sunt ocupate în întreprinderi ce aparțin sectorului informal (lucrători pe cont propriu sau patroni care lucrează la întreprinderile sectorului informal; membri ai cooperativelor informale de producție; ajutori familiari angajați în întreprinderile sectorului informal).

În anii 2007-2011 în R.Moldova a avut loc scăderea absolută a numărului de personal încadrat în economia națională (s-a redus cu 125,7 mii persoane sau cu 9,3%), inclusiv în mediul rural numărul angajaților s-a micșorat cu 81,9 mii sau cu 12,0%. Totodată, se păstrează tendința de majorare a ponderii persoanelor ocupate în sectorul informal al economiei, care a crescut de la 34,0% în anul 2007 până la 36,0% în anul 2011. Cauza principală ale acestor tendințe negative este creșterea ponderii economiei tenebre, generată de imperfecțiunea legislației în vigoare și de slaba motivație de muncă în sectorul formal al economiei naționale.

Nivelul de ocupare a forței de muncă, inclusiv a tineretului foarte mult este influențat de **mediul de activitate**. În anii de referință numărul celor ocupați în mediul urban s-a micșorat cu 6,2%, iar a celor ocupați în mediul rural s-a redus cu 13,2%. Motivația acestei reduceri este migrarea tineretului din ambele localități. La fel s-a redus substanțial numărul lucrătorilor calificați din ramurile producției agricole (cu 12%), concomitent s-a micșorat numărul lucrătorilor necalificați în ramurile respective (cu 12%); s-a redus numărul specialiștilor cu nivel superior de calificare (cu 11,2%).

S-au produs schimbări în perioada de analiză și în domeniul ocupării forței de muncă în dependență de **statutul profesional**: numărul salariaților s-a micșorat cu 34,2 mii, a patronilor – cu 4,9 mii, a lucrătorilor pe cont propriu – cu 67,8 mii. Reduceri mai esențiale a personalului s-au produs în mediul rural: numărul angajaților s-a micșorat cu 93,6 mii, iar a lucrătorilor pe cont propriu – cu 61,9 mii [3, p42].

Aceste reduceri de persoane s-au produs din cauza restructurării unităților de producție din sectorul agricol și de procesele migraționiste din mediul rural. În anii 2007-2011 s-au produs unele schimbări și în nivelul de instruire a populației (tab.3).

Tabelul 3.

Populația rurală ocupată după nivelul de instruire, mii persoane

Nivelul de instruire	2007	2008	2009	2010	2011
Mediul rural	698,6	691,8	636,1	605,0	616,7
Cu studii:					
Superioare	59,8	64,0	64,6	64,2	63,3
Medii de specialitate	100,3	94,0	89,1	81,0	86,6
Secundar profesionale	182,6	185,6	182,9	170,3	163,2
Liceliale	161,2	163,3	142,2	138,3	137,8
Gimnaziale	174,7	171,5	147,1	143,5	157,7

Sursa: Piața muncii în R.Moldova.2012. Culegere statistică. Chișinău, 2012, p.32-33.

Din analiza tabelului 3 rezultă, că cele mai mari schimbări în domeniul de instruire s-au produs în mediul rural: a crescut neesențial numărul persoanelor cu studii superioare (cu 10,6%) și s-a redus a celor cu studii medii de specialitate și a celor cu studii secundar profesionale (cu 19,5%). Nivelul de instruire a celor din mediul rural rămâne cu mult în urmă de la cel urban. Astfel, în anul 2011 ponderea celor cu studii superioare ocupați în mediul urban a constituit coraportul de 75,6% față de 24,4% din mediul rural, cu studii medii de specialitate – respectiv 55% și 45%, cu studii secundar profesionale – 47% și 53%, cu studii liceliale – 41,3% și 58,7%.

O problemă actuală și prioritară pentru R.Moldova este **crearea condițiilor economice și sociale** de activitate de muncă a tineretului. În Legea cu privire la tineret nr.279-XIV din 11 februarie 1999 (articolul 6) se stipulează, că „în scopul participării tineretului la viața economică, statul, în temeiul legislației în vigoare, garantează: a) condițiile de atingere a independenței economice și de realizare a dreptului la muncă prin restructurarea economiei și crearea de noi locuri de muncă, prin organizarea de cursuri de instruire și recalificare a cadrelor, prin perfecționarea sistemului de pregătire profesională; b) adoptarea de acte normative care să stimuleze valorificarea aptitudinilor de întreprinzător al tineretului prin creditare cu destinație specială, acordare de echipament și de spațiu pentru activitatea de producție; c) stoparea procesului de emigrare din motive economice prin elaborarea unor programe de plasare a tinerilor în câmpul muncii; d) susținerea de proiecte inovatoare elaborate de tineri sau pentru tineret, precum și de proiecte orientate spre mărirea posibilităților de autoasigurare materială a tineretului; e) implementarea programelor speciale, cu caracter național și local, de susținere a activității economice a tineretului.”

În conformitate cu prevederile legislației naționale, în R. Moldova în ultimii 10 ani au fost inițiate mai multe programe și proiecte de susținere a tineretului, printre care pot fi numite: Organizația pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii (ODIMM), Programul „DAS” al Băncii Europene pentru reconstrucție și dezvoltare, Dezvoltarea activității economice a tineretului „PASET,” Proiectul de dezvoltare a întreprinderilor mici și mijlocii în localitățile rurale „SMEDRA” ș.a.

O condiție economică importantă de ocupare și dezvoltare a tineretului, stipulată în legea menționată, este plasarea acestuia în câmpul muncii. Dreptul la muncă al tineretului este garantat de Constituție, de studiile pe care le are, de abilitățile lui practice formate în instituțiile de învățământ, la cursuri de recalificare sau în proces de producție. Oficiile forței de muncă oferă gratuit tinerilor informații și consultații privind alegerea domeniului de activitate, a locului de muncă, fac, după caz, înscrieri la cursuri de recalificare. Numărul locurilor de muncă pentru tineri este stabilit de autoritățile publice, în conformitate cu legislația în vigoare. Aceste locuri se suplinesc după programe speciale de plasare a tinerilor în câmpul muncii. Statul, prin promovarea unei politici social-economice și fiscale, acordă facilități, mai ales în primii doi ani după absolvire, plasarea în câmpul muncii a absolvenților instituțiilor de învățământ superior și mediu de specialitate.

După cum ne mărturisesc datele statistice și cercetările sociologice, pentru tinerii care au dorit să intre pe piața muncii, găsirea primului loc de muncă semnificativ a durat mai mult de un an. Pentru găsirea unui loc de muncă majoritatea tinerilor din mediul rural au apelat la familie, rude și prieteni, iar restul au apelat la oficiile locale de ocupare a forței de muncă sau direct la angajatori.

Satisfacția cu munca este o deminșiune centrală a felului în care tinerii se orientează pe piața muncii. Există trei factori de bază care caracterizează satisfacția cu locul de muncă: capacitățile personale ale forței de muncă tinere și valorificarea lor în direcția de formare profesională, învățare și nivelul de interes personal în munca exercitată; natura relațiilor la locul de muncă, ca o funcție a relațiilor cu superiorii/șefii și cu colegii de muncă; avantajele materiale ale locului de muncă, a salariului, programului de lucru și a siguranței locului de muncă.

Nevoia în raport cu locul de muncă corespunde piramidei lui A.Maslow. Un loc de muncă și activitatea lucrativă, desfășurată de un lucrător tânăr, poate să răspundă: nevoilor de ordin material (oferă

lucrătorului și familiei lui un venit care îi asigură mijloace de trai); nevoia de muncă stimulativă (oferă lucrătorului o muncă interesantă și antrenată); nevoi de autorealizare și îndeplinire a vocației (oferă cadrul în care lucrătorul învață mereu lucruri noi); nevoi de încredere în sine și stima de sine; nevoi de dezvoltare ca personalitate.

Condițiile de muncă a tineretului rural, atât și celui urban, sunt diferite și depind de ramura de activitate a acestora. În continuare vom analiza condițiile de muncă nefavorabile, înlesnirile acordate lucrătorilor ocupați în condiții grele de muncă, accidentele de muncă, cheltuielile pentru recuperarea forței de muncă. În R.Moldova o pondere considerabilă din forța de muncă activă, inclusiv cea tânără, este încadrată în câmpul muncii cu **condiții nefavorabile de activitate**. De exemplu, în anul 2011 circa 22 mii persoane erau ocupate în condiții de muncă care nu corespundeau normelor igienico-sanitare, cele mai frecvente cazuri fiind în agricultură, construcții, tranzacții imobiliare și servicii sociale. Relativ o îmbunătățire neesențială a condițiilor de muncă a fost înregistrată în industrie, transporturi și comunicații și în activități financiare. Pentru persoanele ocupate în condiții nefavorabile de muncă statul acordă unele înlesniri și sporuri (concedii suplimentare, program de muncă redus, salarii tarifare majorate etc.). De cele mai multe înlesniri și sporuri legate de condițiile nefavorabile de muncă se bucură persoanele ocupate în industrie, transporturi, sănătate și asistență socială și relativ mai puține înlesniri dețin persoanele ocupate în agricultură, construcții și comerț. Cheltuielile pentru înlesniri și sporuri acordate salariaților în anii 2007-2011 au crescut în ansamblu pe republică aproape de 1,5 ori, inclusiv în construcții – de 1,9 ori, în învățământ – de 1,8 ori, în sănătate și asistență socială – de 1,7 ori [3, p. 104, 109].

Condițiile nefavorabile de muncă au contribuit la sporirea numărului **victimelor și accidentelor de muncă**. Majoritatea victimelor de muncă în anul 2011 au avut loc în mun. Chișinău (260 cazuri, inclusiv 10 mortale), în zona de Nord (55 cazuri, inclusiv 5 mortale). Rămâne înalt numărul victimelor de muncă în raioanele Ungheni, Drochia, Orhei și Taraclia. Din totalul victimelor accidentelor de muncă numărul acestora a constituit: în industrie – 137 cazuri, în administrația publică – 101 cazuri, în comerț – 74 cazuri, în agricultură – 39 cazuri, în construcții – 30 cazuri. Pentru reducerea numărului accidentelor de muncă agenții economici anual măresc cheltuielile pentru protecția muncii. Astfel, în anii 2007-2011 aceste cheltuieli au crescut de 1,5 ori. Totodată menționăm faptul, că aceste cheltuieli încă nu rezolvă complet problema reducerii numărului victimelor accidentelor de muncă [3, p. 112, 114].

Una din condițiile prioritare de sporire a eficienței forței de muncă tinere este **formarea ei profesională**. Formarea profesională a tineretului reprezintă ansamblul de măsuri sau activități ale instituțiilor, organizațiilor și întreprinderilor respective orientate spre instruirea sau pregătirea profesională a cadrelor în corespundere cu cerințele pieței muncii. În R.Moldova formarea profesională a tineretului este concentrată în instituțiile de învățământ secundar profesional, colegii și instituții de învățământ superior. Menționăm faptul, că numai în anul 2011 au absolvit: instituții de învățământ secundar profesional 12 mii persoane, colegii – 7,2 mii, instituții de învățământ superior 27,8 mii. Dacă în anul 2007 coraportul dintre numărul absolvenților cu studii superioare și celor cu studii secundar profesionale și colegii era de 1,3:1, apoi în anul 2011 acest coraport a constituit deja 1,4:1. În țările dezvoltate coraportul dintre aceste categorii de absolvenți constituie 1:6 în favoarea specialiștilor cu studii profesionale medii. Există discrepanțe substanțiale și în coraportul dintre specialități din cadrul învățământului universitar și preuniversitar. De exemplu, în anul 2011 din numărul total de absolvenți ai ciclului I specialitățile de economie, drept și umanistice au constituit 73,2%. Anume absolvenții acestor specialități actualmente completează armata șomerilor pe piața muncii din interiorul țării, sau pleacă peste hotare în căutarea unui loc de muncă. În colegii ponderea specialiștilor de profil economic, drept și umanistic constituie 54,2% [3, p. 116]. Actuala situație a pieței muncii din R.Moldova cere restructurarea sistemului educațional și orientarea lui spre pregătirea cadrelor în corespundere cu cerințele pieței.

Din totalul funcționarilor instruiți în anul 2011 39% au urmat procesul de instruire în cadrul unităților economice în care activează, 49,5% - în instituțiile de învățământ de stat din republică, 7,8% - în stăinătate. Din numărul salariaților instruiți 23,7% sunt persoane cu o vârstă până la 30 de ani. Formarea profesională a salariaților pe domenii de activitate confirmă faptul, că cele mai pronunțate schimbări s-au produs în ramurile sferei sociale și în tranzacțiile imobiliare. Astfel, în anii 2007-2011 în administrația publică numărul celor instruiți a sporit de 1,7 ori, în tranzacțiile imobiliare – 1,6 ori, în sănătate și asistență publică – de 1,3 ori. Cheltuielile aferente formării profesionale în perioada analizată a avut o tendință de creștere după cum urmează: cheltuielile totale au sporit de 1,5 ori, cheltuielile întreprinderilor – de 1,3 ori, cheltuielile din bugetul republican – de 1,7 ori și din cele locale – de 1,3 ori [3, p. 123].

Concluzii.

1. Majoritatea populației în R.Moldova (58,4% în anul 2011), inclusiv 21,7% din tineri în vârstă de 15-29 ani, este concentrată în mediul rural. Deci dezvoltarea economică a țării depinde în mare măsură de utilizarea eficientă și productivă a forței de muncă din mediul rural.

2. În domeniul de ocupare a forței de muncă tinere în anii 2007-2011 s-au conturat mai multe tendințe negative:

- s-a redus rata de ocupare a populației rurale, inclusiv a tineretului în activitatea economică (de la 43,7% în anul 2007 la 37,5% în anul 2011), cauzată de aprofundarea proceselor demografice negative și de emigrare a tineretului rural;

- s-a redus substanțial (de 2,5 ori) numărul lucrătorilor calificați din ramurile producției agricole, în special a specialiștilor cu nivel înalt de calificare;

- s-a micșorat numărul populației ocupate după statutul profesional: a angajaților – cu 93,6 mii, a salariaților – cu 22,8 mii, a lucrătorilor pe cont propriu – cu 61,9%;

- a crescut ponderea economiei tenebre și slaba motivație de muncă, care au condus la scăderea absolută a numărului de persoane încadrate în sectorul formal și în gospodăriile casnice și majorarea numărului acestora în sectorul informal al economiei.

3. Cel mai mult au fost afectați de șomaj tinerii, atât din mediul urban (21,6%), cât și din cel rural (14,5%), cauza principală fiind lipsa de experiență a absolvenților din școlile superioare și medii de specialitate, cât și nivelul jos de salarizare.

4. Printre condițiile de muncă a tineretului pot fi menționate:

- **corespunderea locului de muncă** normelor igienico-sanitare. Aceste norme nu sunt respectate în ramurile agriculturii, industriei de construcții, în instituțiile de învățământ, sănătate și în alte domenii de activitate;

- **protecția muncii**, care la fel este modestă. În anul 2011 în R.Moldova au avut loc 577 cazuri ale victimelor accidentelor de muncă, iar 39 cazuri au fost mortale;

- **formarea profesională a tineretului nu corespunde** în majoritatea cazurilor cerințelor pieței muncii. În domeniul de instruire a specialiștilor pe primul loc se află profilul economic (19,5%), apoi urmează profilul ingineresc (16,5%) și pe locul trei – profilul juridic (5,2%).

Bibliografie.

1. Constituția Republicii Moldova. Chișinău. 1994.
2. Legea cu privire la tineret. Nr.279-XIV din 11.02.1999.
3. Piața muncii în R.Moldova.2012. Culegere statistică.Chișinău,2012.
4. Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020”.
5. Anuarul statistic al Republicii Moldova.2011. Chișinău, 2011.
6. Moldova în cifre. 2012. Breviar statistic. Chișinău, 2012.
7. Tinerii din Molddova în anul 2008. Studiu privind situația tinerilor din R.Moldova. IDIS „Viitorul”. Chișinău, 2009.